

*Нажимидинова Асылкан Элчиевна, Абдумансурова Акылай Маматовна, Сейдалиева
Орозгүл Усеновна, Жолубай кызы Атыргүл*

**ЭЛДИК ЖОМОКТОР, УЛАМЫШТАР ЖАНА МИФТЕР АРКЫЛУУ
СТУДЕНТТЕРДИН ЭТНОПЕДАГОГИКАЛЫК КОМПЕТЕНТТҮҮЛҮКТӨРҮН
КАЛЫПТАНДЫРУУНУН МЕТОДДОРУ, ФОРОМАЛАРЫ**

*Нажимидинова Асылкан Элчиевна, Абдумансурова Акылай Маматовна, Сейдалиева
Орозгүл Усеновна, Жолубай кызы Атыргүл*

**МЕТОДЫ, ФОРМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЭТНОПЕДАГОГИЧЕСКОЙ
КОМПЕТЕНТНОСТИ УЧАЩИХСЯ ЧЕРЕЗ НАРОДНЫЕ СКАЗКИ, ЛЕГЕНДЫ И
МИФЫ**

*Asylkan Nazhimidinova, Orozgul Seydalieva, Zholubai kyzy Atyrgul, Abdumansurova Akylai
Mamatovna*

**METHODS, FORMS OF FORMATION OF ETHNOPEDAGOGICAL COMPETENCE
OF STUDENTS THROUGH FOLK TALES, LEGENDS AND MYTHS**

УДК. 37;378;378.937;398

Аннотация: Адабий билим берүүнүн жалпы максаты - мектеп окуучусун өз улутунун жана дүйнөлүк көркөм адабияттын мыкты үлгүлөрү менен тааныштыруу. Бул макалада балдар адабиятындагы кыргыз балдар фольклорунун ички мазмунундагы улуттук руханий баалуулуктар тууралуу түшүнүктөрдү калыптандыруу менен бирге андагы чыгармалардын эстетикалык, тарбиялык, тематикалык өзгөчөлүктөрүн болочок мугалимдерге ачып берүү жана алардын этнопедагогикалык компоненттүүлүгүн калыптандыруунун формалары менен методдору жөнүндө баяндалды. Кыргыз балдар фольклорунун ички мазмуну тууралуу түшүнүктөрүн калыптандыруу менен бирге андагы чыгармалардагы эстетикалык, тарбиялык, тематикалык өзгөчөлүктөрүн болочок мугалимдерге ачып берүү жана этнопедагогикалык компоненттүүлүгүн калыптандыруу болуп саналат. Жогоруда биз көп ирет белгилеп өткөндөй кыргыз балдар адабияты предмети гуманитардык-педагогикалык ЖОЖдордо окутулат. Тактап айтканда педагогикалык факультеттерде жана кыргыз тили жана адабияты адистиктеринде.

Түйүндүү сөздөр: адабий билим, көркөм адабияты, балдар фольклору, эстетикалык тарбия, тематикалык өзгөчөлүк, этнопедагогикалык компетенттүүлүк, улуттук баалуулуктар.

Аннотация: Общая цель литературного образования-познакомить школьников с лучшим образцами отечественной и мировой литературы. В данной статье, наряду с формированием представлений о внутреннем содержании кыргызского детского фольклора в детской литературе, раскрываются эстетические, познавательные, тематические особенности его произведений будущим педагогам. Наряду с формированием представлений о внутреннем содержании кыргызского детского фольклора, целью является выявление эстетических, воспитательных, тематических особенностей произведений кыргызского детского фольклора для будущих учителей и формирование этнопедагогической компетентности. Как мы неоднократно отмечали выше, предмет кыргызская детская литература преподается в гуманитарно-педагогических вузах. В частности, на педагогических факультетах и специальностях кыргызского языка и литературы.

Ключевые слова: литературное образование, художественная литература, детский фольклор, эстетическое воспитание, тематические особенности, этнопедагогическая компетентность, , национальные ценности.

Annotation: *The general purpose of literary education is to acquaint schoolchildren with the best examples of their nation and world literature. In this article, along with the formation of concepts about the internal content of Kyrgyz children's folklore in children's literature, revealing the aesthetic, educational, thematic features of its works to future teachers. Along with the formation of ideas about the inner content of Kyrgyz children's folklore, the aim is to identify the aesthetic, educational, thematic features of the works of Kyrgyz children's folklore for future teachers and the formation of ethnopedagogic components. As we have repeatedly noted above, the subject of Kyrgyz children's literature is taught in humanitarian and pedagogical universities. In particular, at the pedagogical faculties and specialties of the Kyrgyz language and literature.*

Keywords: *literary education, fiction, children's folklore, aesthetic education, thematic features, ethnopedagogical competence, national values.*

"Адабий билим берүүнүн жалпы максаты - мектеп окуучусун өз улутунун жана дүйнөлүк көркөм адабияттын мыкты казыналары менен тааныштыруу. Алардын дүйнөнү кабылдоодогу эстетикалык табитин ойготуп, өнүктүрүп атуулдук адеп-ахлактык позициясын бекемдөө. Мындай максат милдеттерди аткаруу үчүн өз улутунун жана дүйнөлүк көркөм адабиятынын мыкты үлгүлөрүн окуучуларга окутуп-үйрөтүү керек: окуучулардын көркөм нарктарды кабылдоосун жана сөз өнөрүн мыкты өздөштүрүүсүн камсыз кылган билимин жана билгичтигин, көндүмдөрүн калыптандырып, адабиятты улуттук жана бүткүл адабияттык негизде кабыл алуусун иштеп чыгуу: инсандык личност катары эмоционалдык маданиятын өнүктүрүп, анын дүйнөгө, жашоого, искусствого болгон мамиле-жообун, социалдык калыптандыруу: адамда көркөм чыгармачылык табитти, жөндөмдү өнүктүрүү, анын чыгармачылык ой чабытын образдуу ой жүгүртүүсүн, эстетикалык туюм-сезимдерин жана анын келечек жашоо турмушунда зарыл болгон жана башка түшүнүк көз караштарын өстүрүү: окуучунун көркөм чыгарманы кабыл алуусундагы интеллектуалдык кайрымдуулугун жана рефлексин тарбиялоо, анын бийик эстетикалык табитин жана керектөөсүн калыптандыруу: окуучунун адабий речин өстүрүп, эркин жана сабаттуу сүйлөй жана жаза алышын көркөм лексикасынын жана ой жүгүртүүсүнүн бай болушун камсыз кылуу" [1.206-207].

Кыргыз адабиятынан билим берүүнүн мамлекеттик стандарты, Кыргыз Республикасынын мектептеринде предметтик билим берүүнүн мамлекеттик стандарттары: деп белгилегендей педагогикалык окуу жайларында билим алып жаткан студенттерге кыргыз балдар фольклорун окутуунун максаты: Кыргыз балдар фольклорунун ички мазмуну тууралуу түшүнүктөрүн калыптандыруу менен бирге андагы чыгармалардагы эстетикалык, тарбиялык, тематикалык өзгөчөлүктөрүн болочок мугалимдерге ачып берүү жана этнопедагогикалык компоненттүүлүгүн калыптандыруу болуп саналат. Жогоруда биз көп ирет белгилеп өткөндөй кыргыз балдар адабияты предмети гуманитардык-педагогикалык ЖОЖдордо окутулат. Тактап айтканда педагогикалык факультеттерде жана кыргыз тили жана адабияты адистиктеринде.

Бирок бүгүнкү мезгилдеги илимий-технологиянын арасында жүрүп жаткан атандашуу доорунда мектеп окуучуларынан баштап ЖОЖдордогу студенттерге чейин көркөм чыгармага болгон кызыгуу начарлады. Коомдогу мындай негативдүү көрүнүштүн басымдуулугун жоюу үчүн эзелтеден бери муундан муунга чейин колдонулуп келген улуттук кор, көрөңгөбүздүн руханий асыл баалуулуктарын ЖОЖдун студенттерине, алар аркылуу бала бакчадан баштап, мектеп окуучуларына атайын кесипчилик орто окуу жайларына жеткирүү билим берүү системасындагы улуттук интеллегенциянын зарыл милдеттеринен болуп саналат. Анткени руханий-адептик тарбия-кыргыз балдар фольклорунун ички маани-манызында жатып, ал көөнөрбөс дөөлөттөр кыргыз балдар фольклору аркылуу педагогикалык адистиктеги ЖОЖдордо билим алып жаткан студенттерге жеткирилет. Алар бул предметти окуп үйрөнүү менен биринчиден, тилдик-коммуникативдик, экинчиден этномаданий, үчүнчүдөн этнопедагогикалык компетенттүүлүктөрү калыптанат. Жогорудагы 1-бөлүмдөрүбүздө болочок адистерди

этнопедагогикалык жактан тарбиялоо боюнча бир нече окумуштуулардын эмгектерин мисалга келтирип кеттик, бирок тилекке каршы бул проблема проблема каралган эмес.

Ошондуктан кыргыз элинин балдар фольклорунда ошонун ичинен жомоктор аркылуу балдарды тарбиялоо эн негизги ролду ойной тургандыгын улуу педагогдор өз эмгектеринде көрсөтүп, белгилеп келишкен. Маселен, К.Д. Ушинский: "жомоктор элдик педагогиканын эн алгачкы саамалыктары. Мындай алганда элдин педагогикалык генийлиги менен эч ким тендеше албайт" десе ал эми улуу педагог В.А.Сухомлинский: "жомоктор-эл маданиятынын рухий байлыгы", "бала жомокту окуп, андан түшүнүп жатып элдин турмушун жүрөгү менен туюп билет. Жомоктордогу сөздөр баланын аң-сезиминде дайыма жашайт. Фантастикалык көрүнүштөгү жомокту укканда бала өзүн унутуп коёт, мен окутууну жомок угуусуз жомок жаратуусуз элестете албайм" десе, Т.А. Волков жомоктор-адабий чыгарма, фольклор-элдик педагогиканын мурастары, дээрлик алардын баарында таалим-тарбиялык ойлор камтылган" дейт. Ал эми В.Г. Белинский орус жомокторунун элдүүлүгүн, аларда элдик мүнөздүн берилишин жогору баалап, кыялдагы нерселер менен ойдон чыгарылган окуялардын ары жагында реалдуу турмуш, социалдык маселелер турат" деген. Н.А.Добролюбов "эл тарабынан чыгарылган жомоктордо ошол элдин турмушка жана учурга мамилеси, психологиясы чагылдырылат, жомоктор- элдин тирүү физиономиясы" деп эсептеген. К.Д.Ушинский: "балдар жана жомоктор- ажыралгыс, алар бири-бири үчүн жаралган, андыктан аларды кеңири колдонуу керек [2.109].

Демек, " элдик жомоктордо адеп-ахлак, акыл-эс, эмгек, эстетикалык, дене-бойду өстүрүү, атуулдук, мекенчилдик, ж.б. тарбиянын баардык түрү ишке ашырылгандыктан, баланы ар тараптуу жетилген инсан даражасына жеткирүүдө жомоктордун мааниси өтө чоң. Ал эми ошол жомоктор жалпы эле дүйнөлүк балдар адабиятынын баа жеткис казынасы" [3.36]. Чындыгында бала бакчадан баштап ЖОЖдорго чейин жомоктор аркылуу улуттук баалуулуктарга тарбиялоодо жана ар бир муундун жан дүйнөсүнө бул касиет б.а. улуттук тарбия аркылуу компетенттүүлүгүн өнүктүрүү негизги маселе. Анткени биринчиден ЖОЖдо окуган ар бир студент кыргыз элинин жомокторун үйрөнүп-окуу менен эртен өздөрү барган метептердеги окуучуларга өз билимин өткөзүп, ал жаш муундар ата-бабалардан келе жаткан бул фольклордук чыгармалар менен аларга тиешелүү руханий байлыктарын сездирип билдиришсе, экинчиден бул фольклордун чыгармалар элдик каада-салт, үрп-адаттарды калыптандыруунун, таалим-тарбиянын эн биринчи негизги каражаты экендигин көрсөтүп билдиришет. "Элдик жомок-уламыштар аталардын баатырдык күрөштөрдүн өз эл-жерин сүйүүгө, коргоого, ага аталарча кызмат кылууга үндөө менен, улуттук сезим-туюмун, улут жандуулугун калыптандыруунун эн мыкты каражаты болуп берет жана социалдык активдүүлүгүн, моралдык этикалык жогорку сапаттарын калыптандырууга кызмат кылат" [4.112].

ЖОЖдордо жомокторду окутуу процесси лекцияларда, семинардык сабактарда ишке ашат жана алардын идеялык тематикалык сюжети аркылуу студенттердин компетенттүүлүгү калыптанып өсөт. Маселен жомоктор боюнча лекция өтүү аркылуу студенттердин компетенттүүлүгүн калыптандырууда адегенде жомоктордун тематикасына карай айбанаттар, турмуштук, сыйкырдуу-кереметтүү болуп бөлүнөөрүн жана алардын идеялык мазмунунда кыргыз элинин кылымдар бою оозеки жашап муундан мууга өтүп келе жаткан улуу фольклору жаштарды улуттук баалуулуктарга тарбиялап келген акылман философиялык көз караштарынын орду, ролу белгиленип өтүлөт. Андан соң айбанаттар жөнүндөгү жомокторго токтолуп, турмуштук, сыйкырдуу жомоктордон болгон айырмачылыгын жана жалпы идеялык окшоштуктары тууралуу маалымат берилет. Өзгөчө окуучулардын руханий адеп-ахлагын калыптандырууда ушул айбанаттар тууралуу жомоктордун ролу чоң экендиги белгиленип өтүлөт. Маселен "Каркыра менен түлкү" жомогу аркылуу түлкүнүн митаам, алдамчы, таш боор, туруксуз, жалганчы экендигин ошол эле мезгилде Каркыранын достукка бекемдигин, мээримдүүлүгүн, боорукерлигин, туруктуулугун, ишеничтүүлүгүн жомоктун сюжетине токтолуу менен студенттердин компетенттүүлүгүн калыптандырууга болот. Өзгөчө түлкүнүн образындагы терс мүнөздүк сапаттардын саналып өтүшү менен адам баласы мындай мүнөздүк сапаттарды өз мүнөздүк

касиеттеринен алыстатуу сунушталат. Ушундай мүнөздөгү турмуштук жомоктордон болгон " Ак көңүл менен Кара көңүл" жомогу аркылуу да студенттердин компетенттүүлүгүн калыптандырууга болот. Маселен: Адам-1. Акылы, ойлоо, сүйлөө жөндөмдүүлүгү бар, өндүрүш куралдарын жасап жана эмгек процессин пайдалана билген жан, киши. 2. Жогорку моралдык жана интеллектуалдык касиеттерди өзүнө топтогон жакшы сапаттары бар киши. 3. Бой тарткан, акыл-эси, билими бар, колуна иш келген киши өспүрүм, жаш адамдарга карата айтылат [5.32.].

Демек, жогорудагы аныктамаларга таянсак адам - адамгерчилиги жогору инсан. Анткени коом ушундай мүнөздүк касиеттерге толо инсандар көптүгүнөн улам өсүп, өнүгүп олтурат. Ушул көз караш биз мисалга алган жомоктун идеялык мазмунун камтыйт. Анткени жомоктун сюжетииндеги Карасанатай өз досу Аксанатайдын адамгерчиликтүүлүгүнөн пайдаланып, колундагы күл азыгын, астындагы минип турган атын, акырында эки көзүн убадасына турбай, достук шертин бузуп тартып алды да ээн талаа, эрме чөлгө таштап кете берди. Анткени Аксанатай чындыгында ак көңүл адам, ак көңүл- деген көңүлүндө кири жок, арамдыгы жок, кишинин көңүлүн калтырбаган, оюна кек албаган, кекчил эмес адам. Ошол эле мезгилде Ак көңүл ак көрпө жайыл, башкача айтканда- пейили ниети таза, маанайы жарык, келишимдүү, билерман адам. Ошондуктан Кара көңүлдүн берген убадасына ишенип, оокатынан, азыгынан, эки көзүнөн ажырады.

Бирок элде ак көңүлгө Алла берет делинет. Ал эми жамандыктын арты кууш. Ошондон улам Ак көңүл темселеп жүрүп отуруп, шаркырап аккан суунун боюна келип, бир аз суу ичип, чарчаган неме жата кетет. Бою талыкшыган неме бат эле уйкуга кирет. Уктап жатып түш көрөт, түшүндө туулган жеринде, туулган элинде жүрүптүр, алты саны аман экен. Эки көзү мурдагыдан да жакшы көрөт. Айланасына суктана карап жаткан кезде, кимдир бирөө "тур" дейт. Шак тура калса эч нерсе билинбейт, эки көзү мурдагыдай ордунда. Түшүндө көргөн туулган жери ага күч кубат берип, демденип калыптыр. Андан ары жолун улап, жээрге эч нерсеси жок ээн талаа эрме чөлдөн 5 күчүктүү канчыкка жолгуп, колунда болгон бир бир үзүм нанын берип жолун улап, кеч киргенде бир коргонго туш келип, ал жерден түн ортосунда ээн коргондун четине келип аңгемелешкен 9 баатырдын сырларын угуп, эртеси алар айткандай ошол коргондун артындагы 9 дилдесин жайган чычкандын дилдесин алып, андан ары Кунакун деген сарттын короосундагы алтын жамбыны 9 дилдесин берип сатып алып, ошол шаардын ханынын суранчы менен алтын казынасына 600 саржан аркан улаштырып түшүп алтынын ар дайым алып чыгып берип отуруп, ошол шаардын чоң байы атыгып, катын-балалуу болот.

Ошол мезгилде Каракөңүл тентиреп жүрүп отуруп жайылган малга туш болот, аны сураса "Ак көңүлдүкү" дешет. "Тигил алтын чатыр кимдики десе "Ак көңүлдүкү" дейт малчы. Ошондо өз кылыгын сезген Кара көңүл кечирим сурап, Ак көңүлдүн алдына кулдук уруп келет. Ак көрпө жайыл Ак көңүл анын жамандыгын кечирип, сыйлап кийит кийгизип узатат. Ушул даражага кантип жеткендигинин сырын ичине жашырбай айтып берет. Дагы эле ичи ириген Кара көңүл баягы Ак көңүл конгон коргонго келип жатат. Жаман оюнда Ак көңүлдөй байлыкка жетем деп ойлойт. Аны сезген баягы 9 баатыр баардыгынан айрылдык, бирөө ошондо угуп калган окшойт, эгер бүгүн аны тапсак өлтүрөбүз дешип жабыла чуркап издешет. Кара көңүлдү төбөсү түшкөн коргондун ичинен сүйрөп чыгышын, өлтүрүп, күнүн көккө сыгырып жиберешет. Ошондо улам элде: “Бирөөгө ор казсан терен каз, балким өзүн түшүп калаарсын” деген накыл кеп бар, Анткени Кара көңүл дегендин өзү кыялы терс, таш боор, кыянатчыл, адамга жакшылык кылбаган, кара санатай, ою бузук, ниети жаман, катаал, уятсыз дегенди билдирет.

Демек жогорудагы жомокторду студенттерге түшүндүрүп жатып, билгичтиктерин өнүктүрүп, компетенттүүлүккө тарбиялайбыз. Анткени болочок кесип ээси, эртенки жаш муундарына өз билимдерин элдик педагогиканын казынасы, жомоктор аркылуу жеткирүүгө мүмкүнчүлүгү бар анткени “аларда педагогикалык идеялар камтылган” [6.34].

“Жомоктордун балдарга тарбиялык таасири - кандай гана оор, кыйын нерсе болбосун адам баласы аларды жене алат, акыры чындык, актык адамды бакытка бөлөйт деген ойду синдире алгандыгында” [7.128].

Ошентип бул жерде жомокторду окутуу аркылуу студенттерди компетенттүүлүккө үйрөтүү мүмкүн эместей корүнүнүшү ыктымал. Бирок эгер студент кааласа ал предметтердин билим, билгичтик, көндүмдөрүнөн өздүк жүрүм-турумдарынын түрдүү моделдерин табуу жана аны ар бир сабактарда аппробация-презентация жасоо менен студенттин көнүлүнө жаккан, өзүнүн эстетикалык табитине шайкеш келген адеп-ахлактык жактан ылайыктуу багытты тандап алса да болот. Анткени компетенттүүлүк индивиддин жеке мүнөздүк касиети катары түрдүү формаларда маселен, өзүнүн үстүнөн иштөө, чыгармачылык активдүүлүгүн жогорулатуу ыкмасында да болушу мүмкүн. Себеби, компетенттүүлүктүн табияты-окутуунун продуктусу, студенттин өзүн-өзү чыгармачылык активдүүлүгүн өркүндөтүүсүнөн келип чыгып, окутуунун технологиясына караганда чыгармачылык өсүү менен чыгармачыл кесипкөйлүктүн (ишмердүүлүктүн) жалпылыгынан көбүрөөк пайда болот. Анткени компетенттүүлүк-студенттин өзүн-өзү өркүндөтүүгө өбөлгө түзүүчү билим, билгичтик, көндүмдөрүнүн иш жүзүндөгү натыйжасы, катары ар бир ЖОЖдун студенти өзүлөрүнүн Кыргыз балдар фольклору боюнча алган билимдерин мектеп окуучуларына натыйжалуу өткөрүп берүү менен компетенттүү окуучуларды мамлекетке даярдап бере алат.

Элдик жомоктор, уламыштар жана аңыз кептер аркылуу студенттер этнопедагогикалык компетенттүүлүгүн калыптандырууда кесипкөй педагогдун ролу чон. Анткени студенттердин этнопедагогикалык компетенттүүлүгүнүн калыптанышында ЖОЖдордун окутуучуларынын иш билгилүүгү негизги ролду ойнойт. Бул аспектиден алганда белгилүү педагог, п.и.к., А.Касымов окутуучунун (иш билгичтиги) компетенттүүлүгүн төмөнкү багыттар боюнча аткарылаарын белгилейт: 1 педагогикалык, кесиптик иш билгилик. 2 окутуу-үйрөтүү процессин уюштура билгичтик. 3. Инсандык психологияга аяр мамиле жасай билгичтик. 4. Билим денгээлинин жетиштүүлүгү, тармактык билимдин бекемдиги. 5. Мугалимдик кесипке берилгендик, педагогдук ишмердүүлүктү аркалоо. 6. Окуу программалары боюнча түшүнүк, кабардарлык денгээли. 7. Коммуникабельдүүлүк. 8. Билимди, билгичтикти жана көндүмдү баалай алуу, баалоо критерийлерин билүү. 9. Квалификацияны жогорулатуу, мыйзамдуулукту билүү. [8. <https://ky.wikipedia>]

Негизинен келечектеги компетенттүү мугалимдер жогорудагы тогуз багытты ЖОЖдордо окуп, билип, үйрөнүп чыгуусу керек. Ал үчүн жогоруда көрсөтүлгөн “кесиптик иш билгилик” ишке ашырылуусу абзел. Бул билгилик 1-кесиптик билгиликтен, 2-педагогикалык ишмердүүлүккө даярдыктан турат. **Биринчисинде** болочок мугалимдердин көз алдында өтүлө турган теманын технологиялык картасы даана, так элестеп туруусу керек. Башкача айтканда студентге бере турган билими, билгичтиги, көндүмдөрү жалпы компетенциялар менен бирге, окуу процессинде кайсы методдор колдонулары, алар кандай формада аткарылаары дайын болуусу шарт. Экинчиден окутуучу- студент өзү окуткан балдар фольклорунун ички мазмунун, ар бир жанрдагы көркөм чыгармаларды, аларга тиешелүү теориялык аныктамаларды эн жөнөкөй жатык тилде түшүндүрүп бере алуусуна жетишүүсү керек. Ал эми “педагогикалык ишмердүүлүккө даярдыкта” мугалимдин берген билими канчалык денгээлде студентге жетти, эгер түшүнбөй калса, кандай ыкмада кайрадан жеткирүү керектигин алдын ала ойлонуштуруу абзел. Ошондуктан берген билимге студенттин физиологиялык, психологиялык, социалдык жактан өнүгүүсү да себеп болоорун андап билүү зарыл. Себеби, студенттин бул өзгөчөлүктөрүнө ылайык окутуунун технологияларын колдонуусуна туура келет.

КОЛДОНУЛГАН АДАБИЯТТАР:

1. Кыргыз адабиятынан билим берүүнүн мамлекеттик стандарты, Кыргыз Республикасынын мектептеринде предметтик билим берүүнүн мамлекеттик стандарттары: -Б 2006. -206,-207 -б.

2. Волков Т.Н Этнопедагогика. - М: АКАДЕМА, 2000. -109 б.

3. Абдраева Н.Э. Элдик жомоктор-баланын калыптануусунун башкы каражаты.- Ош. Ош университетинин жарчысы. №4-2015 3-чыгарылыш. 36-б.
4. Рысбаев С.К. "Педагогикалык технологиялар" кыргыз балдар фольклорунун педагогикасы-Б: 2014.№1 112-бет.
5. Кыргыз тилинин сөздүгү. 1-бөлүк.-Б: "AVPASYA PRESS"-2011. 32-бет.
6. Жахангиров Т. Узбек балалар фольклору.- Ташкент 1975. 34-б.
7. А.Муратов, Б.Тажикова, К.Акматов. Кыргыз этнопедагогикасы. 1-китеп. Ош 2015. 128-б.
8. <https://ky.wikipedia>.